

בעין הבטון בולטת מגמה מגונה למדי, שדבקה בשנים האחרונות בסופרים רבים: מגמה של סופרים, שמוצאם הוא התרבות-הסלאבית, המעבירים עצמם הסבה לתרבות המרכז-אירופית, לתרבות הארצית דוברת-גרמנית. סופרים אלה, מסיבות השמורות עימם, משתילים לעצמם שורשים וזהות חדשים. סינתטיים, אבל חדשים. כך מעביר צלקה את מישפחת גיבורו למינכן: "...תמיד תלתה עליהם את התמונות: מראה החורף של ניםפנדורג, גנות של ארמני-נות, אוסולט קירל... ציור זה הזומן עלייך פזלר שגדלם מתחת למרכבה בכיכר-הקיריה של מינכן וקדושו הציל אותו..." אם להתעלם מהעניין הברנרי של הקדוש שהציל את אותו סנדלר מיסכן, הרי שמעניין לציין כי מבחינה לשונית צלקה כותב, "אוסולט" בצורה המיוזת-אירופית, ולא "אוסולד".

אולי כאן המקום להדגיש כי לשונו של צלקה, בולטת ברדידותה, עד שדומה כי חלה עליה הגדרתו של ברנר את עניין הלשון: "אצלנו, שבמקום ופחיתות ידעת השפה העברית אינם רק כרוכה, בנינוע לכמות, כי אם גם, ובטיקת בעומק, באיכות היריעה..."

ניתן לעקוב ביצירתו של חתן פרס-ברנר איך ספרו הקודם שיח-הברואים הפך עין-הבטון. נושא העלול להעסיק בעתיד כמה הוקרי סיפרות זוטרים של אוניברסיטת תל-אביב, ולהקדיש לו את עבודת-חייםם תוך התעלמות מאחד האלמנטים הברנריים ביותר, כפי שברנר כתב על יצירת האופטמאן: "זה המשיר הגדול מורה לנו באופני המיוחד להעלות נפשות מסכיבה ידועה ומגבלת לשום כפי כל נפש ונפש את רבה היא, דבר-אמת לאמתה, הן רחשי הלב..."

מן הראוי לבחון את כושר העלאת הנפשות, ולשים בפי כל נפש ונפש את דברה היא, ועל כושרו של צלקה לדיאלוג מאוד לא-ברנרי, ניתן ללמוד מן הקטע הבא:

* "אזכרה ליל-ג'
** "יפת".

"אנחנו ממינכן", אמר יואל.
"הייתי שם", אמר טרבלום, "עברתי שנה אצל דודי. מכרתי שתי-חיים. לא הכרתי הרבה אנשים, אבל העיר מצאה חן בעיני."
"באמת? התפלא יואל.
טרבלום צחק וקרא אליו.
"עכשיו הכל השתנה, מסוכן שם, כך אמרים."
"כן, כך אמרים", השיב יואל, בהסתייגות ואי-רצון. טרבלום סידר את הלוחות... (17)

השנים, שאותן מתאר צלקה, הן שנות המנדט הבריטי, והקורא הסקרן, המחפש אחר הרוח-הברנרית, אינו זוכה לקבל תשובות לשאלות כמו: מה השתנה במינכן? מדוע מסוכן שם? מדוע ה, כך אמרים" של יואל, "בהסתייגות ואי-רצון"? הקורא אינו חייב להבין כי היטלר עלה לשילטון וכו'.

שעה שברנר מתאר ללא חת את ירושלים... כל בעלי הכרם, שאנחנו פוגשים כאן בעגלות העובדות, כפונים רב עניים עלובים וגזל, חלוקה' עלובה; הן בחלמים צפונים, בניוקות' * - עלוקות, האכלים חלקם ועוד עשרה חלקים של אחרים... הרי שירושלים של צלקה ב, רוח-הברנרית" שלה מתמסרת באופן אפיוני למדי בדמויות מועתקות-רע מגלרית היקיים של שירה לשי" עגנון. כוונתי לדמויות ולתיאורים ב, אהרונג וחובר העתיקות", שם משחק המחבר, מתוך יתרה רבה, את משאו על האות העברית, תיאור שיתכן ויעורר פלצות בכתב-ברנר: "נאבט למד מעט עברית, לשון לא מדויקת, גפה, חסרת גינונים וגוונים, הנוקה על-ידי התנייך, נרתעת מהשכל הישר... מראה האותיות האשוריות היה היעדר אותו. הוא ריחם על נברדי הגידונים לפשטנות בשל היעדר מילים..."

* "כיניו לאדם בזוי, המעורר סלידה" (מילון עולמי לעברית מדוברת).
** "שכול וכישלון".

איך כותב חתן פרס-ברנר: "אני גר בעיר מלאה צורות גנובות..."

ד. עסקן, עסקנסקי, עסקנוביץ' ועסקנסון

היו שישאלו שאלות, וינסו לחטט ולהבין, מדוע ניתן פרס-ברנר לספר קלוש, משולל-שיר כלשהו של הרוח-הברנרית, שלמענה יועד פרס זה. התשובה לשאלה זאת היא במצב הכללי של הסיפור והתרבות העבריים, מצב שבו עסקני-סיפור וממני-סיפורות משחקים שחמת על לוחי-הנצח בעזרת גמדים סיפורתיים, ומתעלמים מן ה"התרחשויות האמיתיות בסיפורות העברית.

חשוב לציין כי בשנתיים האחרונות ראו אור בארץ כמה ספרים בעלי "רוח-ברנרית" מובהקת. ככתוב בתקנון פרס-ברנר, כוונתי לשואה 2 של עמוס קינן, שהוא ספר-ביעוטים-ברנריים, שספק אם הסיפורות-העברית זכתה לשכמתו מאז רצה ברנר. גם קובץ-סיפוריו של יצחק בן-נר עמוס בביעוטים-ברנריים, וכן כמה ממחזותיו של מונדי שראו אור.

כאשר מחפשים את הפשר לעיוורון-צבעים סיפורתי זה, ניתן למצוא את ההסבר בחגיגת יצירת הסיפורות על-ידי עדת עסקנים, שניתן לצטט עליהם את בווז של י"ח ברנר לדיבורים המפוצצים של עסקן, עסקנסקי, עסקנוביץ' ועסקנסון. בינתיים ממשכה מישפחת העסקנים שחקק את תפקיד שרי-ההיסטוריה של הסיפורות-העברית, ומעניקה לפלטי-סיפורתי בעין-הבטון לגיטימציה של ספר הכתוב ב"רוח-הברנרית". מן הסתם, ברנר היה מגדיר ספר רב-ידי שומן זה בלשונו הלא-מליצית, ואומר: "...כלי מקשקש בפעמונים כצינור גם של בורזוי", שאכל אריחה כפולה-ששמה, בא הוא לדון... הנקל לו לרבר כנאחה וכגודל-לכב של כרס מלאה..."

* בורגני - בלשונו של י"ח ברנר.
** "דפים מפנקס ספרות".

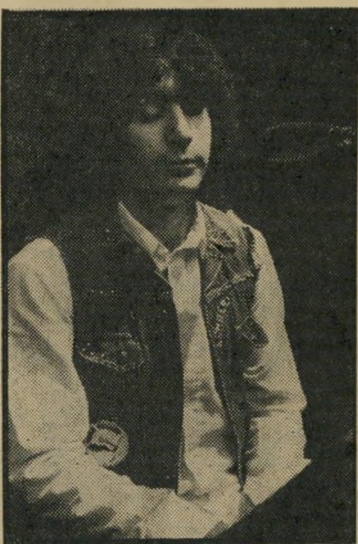
מבקרים שחפצו להטביע חותם כלשהו, וכשלו. המבקרים הללו נמוגו והשירה נותרה. מטיבעם נחלקים מבקרי סיפורות ושירה לשניים: המתחיים יצירה בכלי-ביקורת לאי משוחדים, ומבקרי-סוף-שבוע חובבנים, המזמרים שירת-בלעם למשוררים שהם חפצים ביקרם.

אחת כזאת היא הגב' יעל רנן, שפירסמה בדבר מאמר כחוש על שירת יאיר הורביץ, שאותו היא סיכמה בקביעתה: "לעניות דעתי, הורביץ הוא המשורר הטוב ביותר שיש לנו היום..." לא שאת פסקנותה הנחרצת אין הגב' רנן מסוגלת להוכיח, או להמחיש, לפחות בהעמדת שירתו של הורביץ - למרות ערכה - ליד שירתם של משוררים מעולים כיונתן רטוש, יהודה עמיחי ונתן זך, שעל אודותיהם לא שמעה, כנראה.

כמה טוב שהמשוררים נשארים, והמבקרים נמוגים.

פרווה מהפכנית

בימים אלה שוהה בארץ ז'אן-פרנסואה בולרון, המשמש כעורך-סיפורתי וקורא באחת מהוצאות-הספרים הוותיקות והמכובדות של צרפת. מגמת ביקורו של בולרון היא עריכת שלוש אנתולוגיות מתורגמות מעיברית, שתתפרסמה בצרפת.

האנתולוגיות תקפנה סיפורת, שירה ודרא-מה. ייצוגה של הסיפורות הישראלית בלשון הצרפתית עד כה היה מוגבל, וקיימת תיקי-וזה שאנתולוגיות אלו תשקפנה את המציאות התרבותית הישראלית. ההסבר לכך שמגילת אוכספורד השנתית מוענקת דרך-קבע לעסקני-תרבות מדור הפלמ"ח נעוצה בעובדה של איה-בנתו בנעשה בסיפורות-הישראלית של דיוויד פטרסון, המופר-קד על הענקתה, והשואב את השראתו מנספחי-התרבות הישראליים בלונדון. בימים אלה מתחילות הצגות-הרצה של מחזה חדש מאת יוסף מונדי, המחזה, יומן נוכחות, שהוא בעל אופי אוטוביוגרפי-גרופי, עומד להסעיר את התיאטרון המי-מוסד. בהצגה משתתפים השחקנים מירי כפיראן וג'ד קינר. עם הידוש מושב הכנסת מסתבר, כי ועדת-ההינוך עומדת להגביר פיקוחה על תקציבי המועצה לתרבות ולאמנות. פניות שנעשו באחרונה לכמה מחברי הוועדה, הביאו להצעה בדי-בר שינוי מיבנה המועצה. בקניה ראה אור תירגום 10 סיפורים של המספר-שדום עליכם, בשפה הסוואהילית. בימים אלה ראה אור גיליון 10 של עיתון-הסיפורות פרוזה. למרות איכות השירה ה"יודת בחוברת, מתפרסם בה סיפור מהפכני-ני השערות על מותו של פויר פאולזי מאת יותם ראובני. פאולזיני שנרצח לפני כמה חודשים ברומא בשל פרשה של אהבת-גברים, משמש לראובני הצעיר בסיס לתיאור סיפורי מעולה מהווה ההומוסקסואלים בארץ. הידוש נוסף בחוברת: שני תסכיתים ליריים של המשוררת יונה וולך, וכן מאמר מאת הרברט מרכוזה, ככותרת, סיפורת ואמנות בחברה החד-מדמית. בקרוב עומד לראות אור ספר-פרווה ראשון של יונתן גפן, שמו של הספר שיני חלב - רומן בוטר.

בלוז המעמד הבינוני אנתולוגיה מודרנית

מאת: הנס מאגננס אנוצברגר

1. אינו מתלוננים. אינו מחוסרי-עבודה. אינו רעבים. אנו אוכלים.
2. העשב גדל, התוצרה-הלאומי הצמירניים העבר.
3. הרחובות ריקים. העיסוק נחתמו. דוממות האזעקות. הכל יחלוף.
4. המתים ציוו צוואותיהם. הגשמים הפכו טיפסוף. טרם הזכרזה מילחמה. אין חיפזון בדבר.
5. אנו אוכלים את העשב. אנו אוכלים את התוצרה-הלאומי. אנו כוססים קצות-ציפורניים. אנו אוכלים את העבר.
6. אין לנו מה להסתיר. אין לנו מה להפסיד. אין לנו מה לומר. אין לנו.
7. השעון מלא. החשבונות נפרעו. נסתיימה הרחצה. אוטובוס אחרון חלף. ריקני. אין מה להתלונן. מדוע אנו אוכלים?

הנס מאגננס אנוצברגר נולד בבואריה 1929. גדל בנירנברג. נושא עבודת-הדוקטוראט שלו: "תיזות על המשורר הרומנטי ברנסאנו". בעבר שימש מפק תוכניות-ראדיו וכתב-מוסט. כיום עורך אנוצברגר כתבי-עת המוקדש ברובו לפוליטיקה, לסוצ' יולוגיה ולאמנות חדישה. הוא מחלק את חייו בין נורבגיה לברלין. שירתו מסמלת את זעמה של השירה-הגרמנית החדשה, וזכותה בהיותה עמוסה במרכיבים סאטיריים, הממשיכים את דרכם השירית וסיגנונם של אריך קאסטנר וברטולט ברכט.

עניות דעת החוייה הישראלית

למשורר יאיר הורביץ שמור מקום בשירה העיברית. הוא שייך לזן-משוררים המטביע ומו על שירה. משוררים כאלה הטביעו מאז-ומתמיד חותמם על שירה, כאשר בעיקר הם הודגבו מבקרי-שירה בלשונות חרוצים. מבקרים, שאף הם חפצים להטביע חותם והטבע לא העניק להם דבר. מבקרים של ממש יודעים היכן הם מתחילים. העיברית רצופה במבקרים שלא ידעו היכן הם מתחילים ואיפה הם נגמרים.

